

IVO KUNST
Institut za turizam, Zagreb
Ivo.Kunst@iztztg.hr

Primljeno: 15. 06. 2015.
Prihvaćeno: 14. 10. 2016.

NEDA TELIŠMAN – KOŠUTA
Institut za turizam, Zagreb
Neda.Kosuta@iztztg.hr

NEVEN IVANDIĆ
Institut za turizam, Zagreb
Neven.Ivandic@iztztg.hr

ZDRAVSTVENI TURIZAM U KONTEKSTU TURISTIČKOG RAZVOJA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

U ovom članku autori su analizirali turistički potencijal Varaždinske županije, te ukazali na potencijal za razvoj zdravstvenog turizma u Varaždinskim Toplicama za što su predložili i prikladan razvojni koncept.

UVOD

Prema kriterijima atraktivnosti i konkurentnosti, zdravstveni turizam ulazi u skupinu potencijalno vodećih proizvodnih grupa Hrvatske (Kušen, 2005.). Radi se o proizvodu koji danas na globalnoj razini iskazuje iznadprosječne godišnje stope rasta, a trendovi starenja populacije i orijentacije na zdravi život ukazuju da zdravstveni turizam ima potencijal postati jedan od glavnih motiva putovanja u budućnosti (Telišman-Košuta, Ivandić i Gatti, 2005; Dwyer et. al., 2008.). S obzirom na značajne komparativne prednosti Hrvatske za razvoj zdravstvenog turizma, a koje prije svega podrazumijevaju kvalificiran kadar i općenito dobru reputaciju zdravstvenih usluga, ali i konkurentne cijene, blizinu velikim emitivnim tržištima, prirodne ljepote i povoljnu klimu, sigurnost zemlje kao i dugu tradiciju u turizmu, moguće je ustvrditi da se radi o proizvodu s visokim potencijalom rasta i u našoj zemlji (Institut za turizam, 2014.).

Prepoznajući taj potencijal, Strategija razvoja turizma RH do 2020. godine (NN 55/2013.), ali i Nacionalna strategija razvoja zdravstva (NN 116/2012.), ukazuju na potrebu ubrzanja razvoja zdravstvenog turizma odnosno svih njegovih

modaliteta (wellness, lječilišni i medicinski turizam). Strategija razvoja turizma, nadalje, pozicionira lječilišni turizam kao nositelja ili 'jezgru' zdravstveno-turističke ponude Hrvatske, uz pretpostavku osiguranja diferencijacije lječilišnih destinacija i bitnog podizanja njihove kvalitete. Pri tome se spoj talasoterapijske i ponude kontinentalnih termi ocjenjuje kao strateška prednost Hrvatske u užem konkurentskom krugu. Daljnji razvoj medicinskog turizma proizlaziti će iz unapređenja kvalitete ponude kao i pojačanih komunikacijskih i prodajnih napora te umrežavanja Hrvatske sa sustavima zdravstvenog osiguranja drugih članica EU (Ivandić, Kunst, Telišman-Košuta, 2015.). Konačno, u odnosu na daljnji razvoj wellnessa Strategija predviđa pomake u smjeru medicinskog wellnessa, nastavak trenda pozicioniranja hotela u skladu s posebnim standardima za wellness te proširenje wellness ponude i u kampove.

Kad je riječ o razvoju turizma na području Varaždinske županije, zdravstveni turizam zasigurno predstavlja jedan od ključnih razvojnih pravaca ponajviše zbog vrlo izdašnih geotermalnih izvora u Varaždinskim Toplicama kao i dugogodišnje tradicije pružanja zdravstveno-turističkih usluga od strane Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice. Na tu činjenicu ukazuje i recentno izrađen nacrt Strategije razvoja turizma Varaždinske županije koja je kvalitetu prirodnih činitelja za razvoj lječilišnog turizma prepoznala kao jednu od ključnih strateških uporišta na kojima valja graditi tržišni identitet i prepoznatljivost cijele županije na tržištu turističkih destinacija.

Nažalost, usprkos dugogodišnjoj lječilišnoj tradiciji, izrazitom razvojnom potencijalu zdravstvenog turizma u globalnim razmjerima te kvaliteti/izdašnosti prirodnog ljekovitog činitelja u Varaždinskim Toplicama, nedvojbeno je da Varaždinska županija, a i sam grad Varaždinske Toplice trenutno ne koristi svoje geotermalne izvore na način koji bi značajnije pridonio prepoznatljivosti cijelog ovog prostora na međunarodnom turističkom tržištu. Naime, ponajviše zbog dugogodišnjeg neulaganja kako u objekte zdravstveno-turističke ponude Varaždinskih Toplica, tako i u gradsku javnu/komunalnu infrastrukturu, Varaždinske Toplice danas ostavljaju dojam 'umornog', nedovoljno uređenog i pomalo dosadnog topličkog mjesta orijentiranog ponajviše na pružanje lječilišnih usluga samo osobama koje si ne mogu priuštiti nešto bolje. U tom smislu, nadalje, a u cilju prijeko potrebnog iskoraka prema zahtjevnijim i platežno-sposobnijim zdravstveno-turističkim potrošačkim segmentima, potrebno je značajno unaprijediti ne samo postojeću kvalitetu zdravstvenih i turističkih sadržaja u sastavu Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju, već i uspostaviti potpuno novi, vibrantni i inspirativni, sustav doživljaja na razini kako Varaždinskih Toplica, tako i Varaždinske županije u cjelini. Samo će na taj način, naime, biti moguće na područje Varaždinskih Toplica privlačiti sve veći broj ne više samo bolesnika iz HZZO sustava, već osoba koje žele zdravo živjeti, koje se žele osjećati mlado i vitalno te

koje žele stalno unapređivati svoju psihofizičku kondiciju kroz raznovrsnu ponudu suvremenih, po mjeri krojenih, individualiziranih zdravstveno-lječilišnih i/ili wellness programa, sve u poticajnom zelenom okruženju.

Polazeći od prethodno navedenih konstatacija, ovaj rad ima za cilj potaknuti cjelovito restrukturiranje zdravstveno-turističkog proizvoda Varaždinske županije. Da bi to bilo moguće bit će potrebno stvoriti poticajno socijalno okruženje u kojem će dionici turističkog razvoja na lokalnoj i/ili regionalnoj razini, a vodeći se dobrom poslovnom praksom u zemljama srednjoeuropskog kruga, moći postupno uklanjati ključna razvojna ograničenja, potaknuti investicijsku aktivnost (javnog i privatnog sektora), povećati konkurentnost županijskog zdravstveno-turističkog proizvoda, te tržišno repositionirati Županiju kao modernu srednje-europsku zdravstveno-turističku destinaciju.

Sukladno rečenom, rad je strukturiran u šest međusobno povezanih i uvjetovanih cjelina. Nakon uvoda, drugi dio rada sagledava osnovne značajke turizma u Varaždinskoj županiji da bi se u trećem dijelu rad usmjerio na dostignuti razvoj njenog zdravstvenog turizma. Četvrti dio rada ukazuje na ključna ograničenja razvoja zdravstvenog turizma s kojima se nositelji turističke/gospodarske politike na području županije moraju uhvatiti u koštac, dok se na tim osnovama, u petom dijelu, predlaže cjeloviti koncept/model razvoja zdravstvenog turizma za Varaždinsku županiju. Šesti dio posvećen je sažimanju rezultata.

VARAŽDINSKA ŽUPANIJA I TURIZAM

Reljefna, hidrološka i prometna obilježja Varaždinske županije, s jedne strane, te resursno-atraktivna osnova, s druge strane, upućuju na značajan potencijal za razvoj turizma. Varaždinska županija okružena je rijekom Dravom, Maceljskim pobrđem i istočnim Halozama, Kalničkim gorjem te Ivanščicom, a obilježavaju je podjednako ravničarski te brežuljkasti pejzaži s gorskim masivima. Isto tako, Varaždinsku županiju uvelike karakteriziraju i vodotoci (rijeke i potoci), akumulacijska jezera i jezera nastala eksploatacijom šljunka, izvori i podzemne vode u vodonosniku dravskog aluvija i gorskog masiva Ivanščice.

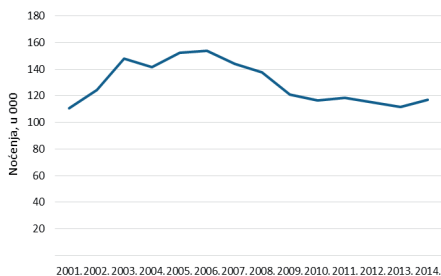
Prometni položaj Varaždinske županije određuje prije svega nekoliko strateških cestovnih pravaca, i to europski koridor Mađarska-Rijeka (A4, DC3) te državni pravac od granice s Republikom Hrvatskom do Osijeka (DC2). Valja spomenuti da županija raspolaže (Varaždin) i zračnom lukom sa jednom asfaltnom uzletno-sletnom stazom dimenzija 1730-30m opremljenom i certificiranom za vizualno letenje.

Županija obiluje zaštićenim prirodnim i kulturnim dobrima. Regionalni park Mura-Drava, kao dio prekograničnog UNESCO-ovog rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav najznačajnije je prirodno zaštićeno područje Županije, a u županiji

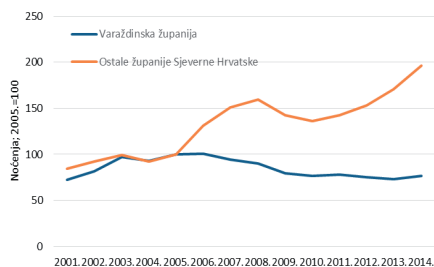
se nalaze i dvije park šume (Park šuma Trakošćan, Dravska park šuma), jedan značajni krajobraz (područje Kalnika), pet spomenika prirode (pećina Vindija, Belina lipa, Mačkova špilja, Gaveznica, skupina stabala bijelih topola) te 21 spomenik parkovne arhitekture¹. Među 315 zaštićenih, pokretnih i nepokretnih materijalnih te nematerijalnih kulturnih dobara (Ministarstvo kulture, 2015.), posebno valja izdvojiti 6 kulturnih dobara od nacionalnog interesa kao i pet zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara od kojih je Lepoglavska čipka pod UNESCO zaštitom. Valja naglasiti da je i povijesna jezgra Varaždina sa Starim gradom na tentativnoj listi (pristupni popis) svjetske baštine UNESCO-a. Osim toga, Varaždinsku županiju karakterizira i cijeli niz drugih, za turizam jednako važnih resursa kao što su, primjerice, manifestacije, sportsko-rekreacijski sadržaji, termalni izvori, turističke staze/ceste i rute, kao i cjelokupni aspekt kulture života i rada stanovništva županije.

Iako gradovi i općine Županije vide turizam kao važan pokretač gospodarske aktivnosti, Županijska razvojna strategija (Azra, 2010.), definirala je turizam važnom, ali ne i prioritarnom, gospodarskom aktivnosti, pri čemu se prepoznaje njegov potencijalni doprinos povećanju kvalitete života lokalnog stanovništva te poticanju rasta drugih gospodarskih djelatnosti Županije.

Što se tiče kvantitativnih pokazatelja turističke aktivnosti, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u Županiji je tijekom 2013. godine ostvareno 111 tisuća noćenja, a u 2014. godini 117 tisuća noćenja odnosno 5% više. Neovisno o tome, valja reći da je aktualna razina turističke aktivnosti, mjerena ostvarenim brojem noćenja, bitno ispod razine ostvarene prije desetak godina, usprkos promjeni dinamike turističke aktivnosti iz godine u godinu (slika 1).

Slika 1. Kretanje broja noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima u Varaždinskoj županiji od 2001. do 2014. godine

Slika 2. Kretanje broja noćenja (indeks) u komercijalnim smještajnim kapacitetima u Varaždinskoj županiji i ostalim županijama Sjeverne Hrvatske od 2001. do 2014. godine, 2005=100

Izvor: Podaci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske

¹ Upisnik zaštićenih područja, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode.

S druge strane, važno je ukazati i na činjenicu da Varaždinska županija u broju turističkih noćenja relativno zaostaje za svojim relevantnim konkurentskim okruženjem (druge županije Sjeverne Hrvatske: Zagrebačka županija, Krapinsko-zagorska županija, Međimurska županija, Koprivničko-križevačka županija). Naime, u razdoblju od 2001. godine do 2014. godine, broj noćenja na području Varaždinske županije povećao se za samo 6%, dok je broj noćenja u ostalim županijama Sjeverne Hrvatske istodobno povećan čak za 133% (slika 2). Indikativno je također da je ovo nazadovanje Varaždinske županije u odnosu na županije Sjeverne Hrvatske posebno vidljivo u zadnjih pet godina. U razdoblju od 2010. do 2014. godine, naime, broj noćenja u Varaždinskoj županiji povećan je za minimalnih 0,3%, dok su se noćenja u županija u okruženju ukupno povećale za 44,3%.

Distribucija noćenja po jedinicama lokalne samouprave Varaždinske županije (tablica 1), ukazuje na činjenicu da grad Varaždin, s oko 48,8 tisuća noćenja u 2014. godini (14,6%-tno povećanje u odnosu na prethodnu godinu) predstavlja vodeću županijsku destinaciju. S druge strane, Varaždinske Toplice, dugogodišnji lider u broju ostvarenih turističkih noćenja, a kao rezultat sve većeg okretanja prema HZZO potražnji, ostvarile su 2014. godine samo 35,0 tisuća turističkih noćenja (uz rast od 4,3% u odnosu na prethodnu godinu)². Po važnosti treća turistička destinacija županije je Bednja odnosno Trakošćan s 18,5 tisuća noćenja odnosno 16,6% županijskih noćenja u 2013. godini, a slijede Ludbreg i Gornji Kneginec.

Tablica 1. Kretanje broja noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima u Varaždinskoj županiji prema gradovima i općinama u odabranim godinama u razdoblju od 2001. do 2014. godine.

Izvor: Podaci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske

	2001.	2005.	2011.	2012.	2013.	2014.
Varaždin	32.099	42.604	43.496	42.861	42.250	48.759
Varaždinske Toplice	59.152	85.401	57.843	44.335	33.546	34.974
Ludbreg	2.927	4.059	6.844	6.815	7.507	*
Lepoglava	254	841	945	946	1.487	1.449
Bednja	10.142	13.352	0	11.246	18.478	*
Gornji Kneginec	5.441	5.723	4.732	4.892	4.106	*
Ivanec	94	0	2.802	2.527	2.726	*
Ostali	718	488	1.935	1.386	1.449	*

*Podaci nisu raspoloživi

² Ukupni broj noćenja ostvaren u smještajnim kapacitetima SB za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice u 2014. godini kretao se na razini od oko 200,0 tisuća noćenja. Samim tim, može se zaključiti da je oko 165,0 tisuća noćenja otpadalo na, ne-turističku, HZZO potražnju.

S druge strane, struktura ukupnih raspoloživih smještajnih kapaciteta Županije (ležajevi) pokazuje da je turistički potencijal Varaždinskih Toplica nedovoljno iskorišten. Naime, grad Varaždinske Toplice raspolaže s čak 43% raspoloživih županijskih ležajeva, što je znatno više od grada Varaždina (27%), ali i svih drugih jedinica lokalne samouprave (tablica 2).

Tablica 2. Smještajni kapaciteti (ležajevi) u gradovima i općinama Varaždinske županije prema vrsti objekata u 2013. godini (stanje kolovoz).

Izvor: Podaci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske

	Hotel	Lječilište	Nekategorizirani objekti	Ostali kolektivni smještaj	Obiteljski smještaj	Ukupno
Bednja	335				4	339
Gornji Knežinec	60			7		67
Ivanec	40			40		80
Lepoglava			17	32	7	56
Ludbreg	108					108
Maruševec				19		19
Novi Marof			14	19		33
Petrijanec				20		20
Varaždin	260		59	319	30	668
Varaždinske Toplice		492	503		68	1.063
Ukupno	803	492	593	456	109	2.453

Konačno, u kontekstu promišljanja budućeg turističkog razvoja, a vodeći, pritom, računa o specifičnostima kako reljefa, tako i prostorne distribucije cjelokupne atrakcijske osnove, prostor Varaždinske županije može se podijeliti na četiri različite, ali tematski komplementarne zone turističke aktivnosti. Riječ je o sljedećim turističkim cjelinama:

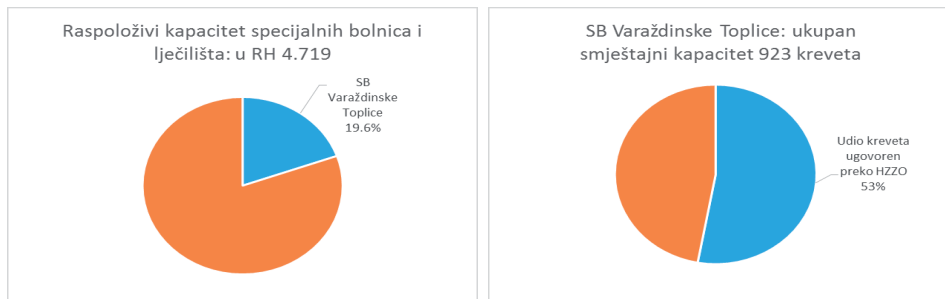
- Grad Varaždin, s koncentracijom vrhunskih povijesnih sadržaja i vibrantnom suvremenom kulturnom scenom,
- Grad Varaždinske Toplice i gravitirajući mu prostor, s orijentacijom ka zdravlju,
- Središnji ruralni prostor, omeđen mjestima Ludbreg, Ivanec, Lepoglava, Bednja i Vinica, s orijentacijom ponajviše na raznolike 'točkaste' atrakcije, ali i kulturu života i rada na ovim prostorima, kao i
- Planinski i riječni prostor, koji u obliku prstena sačinjavaju Ravna gora, Ivanščica, Kalnik i rijeka Drava, s dominantnom orijentacijom na aktivnosti i rekreaciju.

Objektivna valorizacija turističkog potencijala svakog od ova četiri područja ukazuje na činjenicu da je područje Varaždinskih Toplica, uz grad Varaždin, najpotentnija zona turističke aktivnosti. U tom smislu, turističko pozicioniranje Varaždinske županije valja temeljiti ponajviše na kulturnom identitetu grada Varaždina i topličko-lječilišnoj tradiciji Varaždinskih Toplica. Pri tome, a kad je riječ o Varaždinskim Toplicama, posebno valja naglasiti da postojeća kvaliteta smještajne ponude Specijalne bolnice kao i opći izgled naselja, a koji se od sredine 20-tog stoljeća kontinuirano narušava uslijed nedostatka jasne vizije razvoja i/ili nedovoljne posvećenosti lokalne samouprave destinacijskom profiliranju, bitno smanjuje konkurentsku sposobnost kako grada Varaždinske Toplice tako i Varaždinske županije na tržištu zdravstvenog turizma.

ZNAČAJKE DOSTIGNUTOG STUPNJA RAZVOJA ZDRAVSTVENOG TURIZMA U VARAŽDINSKOJ ŽUPANIJU

Zdravstveni turizam u Varaždinskoj županiji valja povezivati gotovo isključivo s Varaždinskim Toplicama odnosno s bogatim izvorima ljekovite geotermalne vode koja se koristi još od rimskog doba. O tome svjedoči i dobro očuvani i suvremeno prezentiran antički lokalitet Aqua Iasae, jedan od najbolje očuvanih kompleksa rimske arhitekture u Hrvatskoj.

Iako su Varaždinske Toplice vrhunac međunarodne prepoznatljivosti dostigle u doba Austro-ugarske monarhije, razdoblje nakon II svjetskog rata karakterizira njihovo okretanje od mondenog topličkog odredišta prema javno zdravstvenoj instituciji. Kao rezultat tog procesa, Varaždinske Toplice, naslonjene na programe Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju, danas predstavljaju najveće hrvatsko odredište lječilišno-topličkog turizma. Bolnica pruža širok spektar zdravstvenih programa, dijagnostike, medicinskih procedura i fizikalnih postupaka kao i laboratorijskih pretraga temeljenih ponajviše na korištenju ljekovite sumporne hipertermalne vode. Posebno valja naglasiti da u sastavu bolnice djeluje pet smještajnih objekata, i to: Minerva (441 ležaj), Terme (214 ležaja), Lovrina kupelj (117 ležaja), Konstantinov dom (195 ležaja) te Stari grad (6 ležaja). O važnosti Varaždinskih Toplica za hrvatski lječilišno-toplički turizam najbolje govori činjenica da SB za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice sudjeluje s gotovo 20% u ukupnom smještajnom kapacitetu hrvatskih lječilišta i specijalnih bolnica. U visokoj usmjerenosti Specijalne bolnice na hrvatski sustav javnog zdravstva najbolje svjedoči činjenica da je od ukupnog broja raspoloživih postelja, njih 488 (ili 52,9%) stalno na raspolaganju HZZO-a, dok je preostalih 435 (ili 47,1%) predviđen za druge potrošačke segmente. Isto tako, od ukupnog broja postelja lječilišta/specijalnih bolnica u HZZO sustavu (1.962 postelja), na Specijalnu bolnicu za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice otpada gotovo 25%.

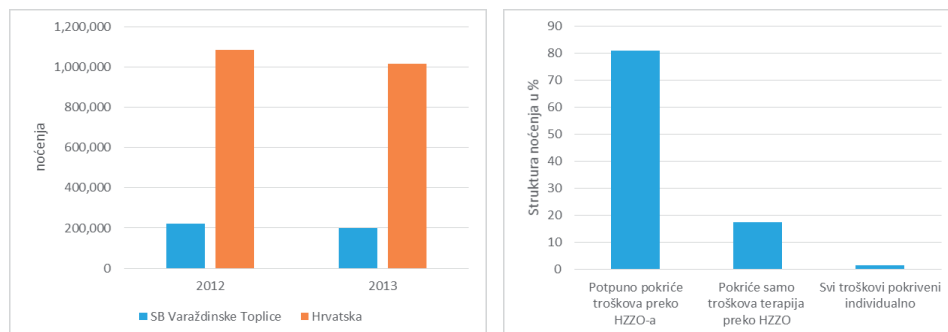

Slika 3. Raspoloživi kapaciteti u lječilištima i specijalnim bolnicama RH, 2013.
Izvor: HGK, Sektor za turizam/ Zajednica zdravstvenog turizma

S druge strane, a kad je riječ o potražnji, u smještajnim objektima u sklopu Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice, tijekom 2013. godine, ostvareno je gotovo 200,0 tisuća noćenja³, što je za preko 40,0 tisuća noćenja više nego u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice, druge najveće topličko-lječilišne ustanove u nas. Nadalje, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice iste je godine sudjelovala s oko 19,7% u ukupnom broju ostvarenih lječilišno-topličkih noćenja u Hrvatskoj (1.013,7 tisuća noćenja).

U strukturi ostvarenih noćenja Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice, osobe čije je liječenje u cijelosti bilo pokriveno iz HZZO sustava sudjelovali su s izrazito visokih 81,0%, dok je dodatnih oko 17,6% noćenja ostvareno od strane osoba koje su koristile HZZO uputnicu za liječničke tretmane, pri čemu su troškovi smještaja i prehrane pokriveni iz vlastitog džepa. Konačno, samo je 1,4% ostvarenih noćenja u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice ostvareno od strane osoba koje su sve troškove tretmana, boravka i hrane platili neovisno o HZZO sustavu. Takva struktura ostvarenih noćenja, osobito u odnosu na neke druge lječilišno-topličke ustanove Hrvatske (primjerice SB Biokovka, Lječilište Veli Lošinj, SB Thalassotherapie Opatija, SB Thalassotherapie Crikvenica, a poglavito Terme Topusko i privatizirane Istarske Toplice), ukazuje na nedovoljnu ambicioznost i preveliko oslanjanje na sigurnost HZZO sustava (slika 4.).

³ Od čega je oko 35 tisuća noćenja predstavljalo noćenja ostvarena od strane osoba koje samostalno plaćaju troškove smještaja i prehrane.

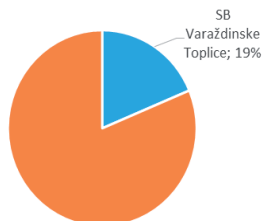
Slika 4. Kretanje i struktura ostvarenih noćenja u SB Varaždinske Toplice.
Izvor: HGK, Sektor za turizam/ Zajednica zdravstvenog turizma

Što se tiče prosječne duljine boravka gostiju u smještajnim objektima Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice, valja istaknuti ponajviše činjenicu da ona značajno varira ovisno o tome koliki je udio u troškovima pokriven od strane HZZO sustava. Tako, primjerice, osobe čije je liječenje/rehabilitacija u cijelosti pokrivena iz sredstava HZZO-a, u Varaždinskim Toplicama prosječno borave 21 dan, a što je znatno dulje od hrvatskog prosjeka (13,8 dana). Osobe koji sve troškove pokrivaju iz vlastitih izvora ostaju samo 3,6 dana, što je manje od hrvatskog prosjeka (4,9 dana) dok osobe kojima liječenje/tretmane pokriva HZZO sustav, a koji smještaj i prehranu plaćaju sami ostaju u destinaciji, u prosjeku, također relativno kratkih 7,7 dana, što je također znatno manje od hrvatskog prosjeka (10,6 dana).

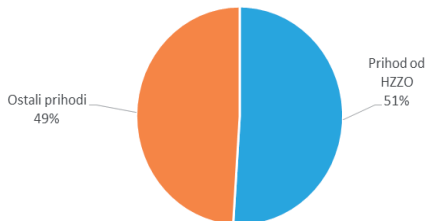
Konačno, a kad je riječ o prihodima, od ukupnih prihoda svih lječilišno-topličkih ustanova u nas u 2013. godini (576,3 milijuna kuna), Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice ostvarila je prihode u iznosu od 108,9 milijuna kuna, što znači da je u njoj ostvareno oko 18,9% prihoda svih lječilišno-topličkih ustanova u nas (Slika 5.). Veći prihod ostvarila je samo Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice (114,9 milijuna kuna).

U strukturi ukupnog prihoda Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice neznatno pretežu prihodi ostvareni po osnovi HZZO dotacija (51,0%), a što, osobito u kontekstu činjenice da je riječ o gostima koji u strukturi noćenja sudjeluju 81,0%, zorno svjedoči o potrebi jače orijentacije na osobe koje su spremne same financirati svoje korištenje lječilišno-topličkih usluga i/ili sadržaja, a koje današnja kvaliteta ponajviše smještajnog 'hardware-a', a donekle i uređenosti grada Varaždinske Toplice uvelike odvraća od dolaska/boravka u ovoj destinaciji.

Ukupan prihod lječilišta i specijalnih bolnica u 2013. godini: 582,6 milijuna kuna

Ukupan prihod SB Varaždinske Toplice u 2013. godini: 108,9 milijuna kuna

Slika 5. Veličina i struktura ostvarenih prihoda u lječilištima i specijalnim bolnicama.
Izvor: HGK, Sektor za turizam/ Zajednica zdravstvenog turizma

KLJUČNA OGRANIČENJA RAZVOJA ZDRAVSTVENOG TURIZMA NA PODRUČJU VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

Iako budućnost zdravstvenog turizma na području Varaždinske županije valja i dalje povezivati s poslovanjem Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske toplice, prerastanje Varaždinskih Toplica u suvremenu srednje-europsku topličku destinaciju podrazumijeva znatno veću usuglašenost s trendovima na tržištu zdravstvenog turizma. Naime, svjetska iskustva ukazuju na činjenicu da uspjeh na tržištu lječilišno-topličkih destinacija, uz potvrđenu kvalitetu prirodnih ljekovitih činitelja te brojnost, raznovrsnost i/ili terapijske učinke lječilišnih tretmana, podrazumijeva, između ostaloga, i: (i) vrhunsku tehnološku opremljenost u objektima zdravstveno-turističke ponude. (ii) uređenost mjesta i raspoloživost uslužnih, zabavnih i kulturnih sadržaja, odnosno (iii) ekološku odgovornost ne samo u gradnji objekata turističke i druge ponude, već i u njihovom operativnom poslovanju kao i u načinu zbrinjavanja komunalnog otpada (Ivandić, Kunst, Telišman-Košuta, 2015.)⁴. Nadalje, razvoj suvremenog lječilišno-topličkog proizvoda u uvjetima sve veće konkurentske borbe zahtijeva i sadržajnu, tematsku i/ili proizvodnu diferencijaciju i to ne samo u cilju osiguranja tržišne prepoznatljivosti i/ili poželjnosti (Calantone, di Benetto, Hakam i Bojanic, 1989; Echtner i Ritchie, 2003, Smith i Puczko, 2009), već i radi uspješnog zadovoljavanja različitih preferencija sve brojnijih potrošačkih segmenata.

⁴ Više o tome može se vidjeti na primjeru Njemačke koja je propisala relevantne kriterije za sva naselja topličkog karaktera, odnosno mjesta s prirodnim ljekovitim činiteljima: „Begriffsbestimmungen – Qualitätsstandards für die Prädikatisierung von Kurorten, Erholungsorten und Heilbrunnen“, izdanog od strane Udruženja turističkih zajednica Njemačke (DTV Deutscher Tourismusverband e. V.) i Udruge lječilišta Njemačke (DHV Deutscher Heilbäderverband e. V.).

U skladu s gornjim naznakama, može se zaključiti da uspješno tržišno (re)pozicioniranje Varaždinskih Toplica pretpostavlja postupno odmicanje/udaljavanje od potražnje HZZO sustava, odnosno pojačano okretanje prema ne-proračunskim izvorima potražnje. Da bi to bilo moguće, potrebno je prethodno podići kvalitetu 'hardware-a' kroz pojačanu investicijsku aktivnost u postojećim objektima zdravstveno-turističke ponude, a što bi, postupno, trebalo otvoriti tržišni prostor i za cijeli niz manjih poduzetničkih projekata obogaćivanja zdravstveno-turističke ponude grada/županije kroz proširenje smještajne, ugostiteljske, trgovačke i/ili zdravstvene/wellness ponude. Paralelno s realizacijom razvojno-investicijskih projekata u sferi privatnog sektora, trebalo bi raditi i na sustavnom uređenju mjesta sukladno dobroj praksi u zemljama relevantnog konkurentskog okruženja, a za što valja koristiti ponajviše sredstva EU programa/fondova.

Drugim riječima, propulzivni razvoj Varaždinskih Toplica ponajviše valja povezivati sa stvaranjem uvjeta za privlačenje domaće i međunarodne investicijske potražnje, odnosno sa osiguranjem značajnih sredstava za uređenje javne komunalne i/ili javne zdravstvene infrastrukture. U tom smislu, ključna razvojna ograničenja koja valja ukloniti u cilju stvaranja pretpostavki za tržišno restrukturiranje županijskog zdravstveno-turističkog proizvoda odnose se ponajviše na: (i) vlasničku strukturu Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice koja onemogućava priljev novog razvojnog kapitala, odnosno na (ii) nedostatak poticajnog socijalnog okruženja koje onemogućava/otežava pristup EU izvorima financiranja.

Iako je županijsko vlasništvo nad Specijalnom bolnicom u uvjetima njene maksimalne orijentiranosti na HZZO sustav možda nekad i imalo smisla, u uvjetima postupnog opadanja potražnje generirane iz sustava javnog zdravstva, a time i prijeko potrebnog pojačanog okretanja ne-proračunskim izvorima potražnje, odnosno turističkom tržištu, zadržavanje Specijalne bolnice u 100%-tnom županijskom vlasništvu po svaku cijenu zasigurno neće pridonijeti njenom kvalitativnom tržišnom (re)pozicioniranju. Naime, u uvjetima sve tvrdog budžetskog ograničenja, na nacionalnoj razini, kao i sve veće pogoršanje neto fiskalne pozicije većine županija odnosno činjenice da je čak 17 od ukupno 21 županije neto primatelj iz proračuna opće države (Bajo et al, 2015), proračuni županija, a posebno gradova i općina, sve su više orijentirani na rješavanje „gorućih problema“, dok je sve manje prostora za dugoročne razvojne projekte. U takvim uvjetima, nije za očekivati da će, u skorije vrijeme, biti moguće osigurati značajna financijska sredstva za nužno osuvremenjivanje ponude specijalnih bolnica kao ključnog preduvjeta tržišnog restrukturiranja topličko-lječilišnih institucija u smjeru ne-proračunskih izvora potražnje, odnosno pojačanom okretanju tržišnom poslovanju.

S druge strane, a što se tiče nedostatka poticajnog socijalnog okruženja, osobito u uvjetima višegodišnje recesije, nepovoljne investicijske klime i kontinuirana

nog gospodarskog pesimizma, valja naglasiti da, usprkos relativno dobroj raspoloživosti strateških dokumenata turističkog razvoja, Varaždinsku županiju i pojedine jedinice lokalne samouprave na njenom teritoriju još uvijek obilježava nedovoljna posvećenost implementaciji zacrtanih ciljeva u uvjetima „kompleksnih i turbulentnih društvenih, ekonomskih i političkih okolnosti“ kao i različitih razvojnih ograničenja (Burns, 2008). Naime, strateško upravljanje turističkom destinacijom valja razumijevati kao iterativni, višekriterijalni i kolaborativno-participativni proces u kojem neposredno sudjeluju predstavnici svih razvojnih dionika (Jamal i Getz, 1995; Enz, 2010), a koji ima za cilj postizanje konsenzusa oko svih bitnih razvojnih pitanja, ali i efikasnu implementaciju zacrtanih strateških odrednica/ciljeva. U hrvatskim uvjetima, međutim, a to vrijedi i za Varaždinsku županiju, upravljanje turističkim razvojem vrlo često se svodi uglavnom samo na deklarativnu spremnost za promjene od strane regionalne/lokalne samouprave uslijed ‘kompleksnih i turbulentnih društvenih, ekonomskih i političkih okolnosti’ kao i različitih razvojnih ograničenja (Burns, 2008). Pritom vladajuće političke i/ili gospodarske elite, u najvećem broju slučajeva, ne vode previše računa o dugoročnom interesu ne samo poduzetničkog sektora, već i cijele društvene zajednice (Shamsul-Haque, 2007; Choi i Sirakaya, 2006, Kunst, 2011a). Drugim riječima, nositelji izvršne vlasti na lokalnoj i regionalnoj razini još su uvijek previše opterećeni svojim političkim sudbinama (kako ostati na vlasti) da bi se kvalitetno i posvećeno mogli baviti osmišljavanjem projekata pogodnih za EU financiranje, ali i mijenjanjem uvriježenog načina funkcioniranja pojedinih dijelova (nedovoljno učinkovitog) gospodarskog sustava i/ili društvenih djelatnosti.

U takvim uvjetima u makro-okruženju, nadalje, latentno je prisutno međusobno nepovjerenje između gotovo svih razvojnih dionika, a osobito na relaciji izvršna vlast – privatni poduzetnici, zbog čega se privatni poduzetnici uglavnom vode isključivo kratkoročnim interesima, a što podrazumijeva nesklonost bilo kakvim ulagačkim rizicima, odnosno orijentiranost na relativno mala ulaganja i što je moguće brži povrat na kapital. Nedovoljna koordiniranost, a često i međusobna isključivost interesa ključnih destinacijskih razvojnih dionika, otežava, a često i onemogućava bilo kakav interes za poslovno povezivanje, strateška partnerstva i/ili saveze i to ne samo na razini javno-privatnih, već i na razini javno-javnih i privatno-privatnih suradnji. Sve to, u konačnici, negativno utječe na razinu tržišne konkurentnosti kako integralnog turističkog proizvoda Županije, tako i na kvalitetu i tržišnu penetraciju njenog zdravstveno-turističkog proizvoda.

POŽELJNI MODEL I KONCEPT TRANSFORMACIJE VARAŽDINSKIH TOPLICA

Polazeći od utvrđenih razvojnih ograničenja, a osobito u uvjetima očekiva-nog 'kroničnog nedostatka' proračunskih sredstava (nacionalna/regionalna/lo-kalna razina), modernizacija smještajnih i drugih zdravstveno-turističkih sadrža-ja SB za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice podrazumijeva pojačano okretanje privatnom razvojnom kapitalu, odnosno potrebu vlasničke transfor-macije Specijalne bolnice. U tom smislu mogući su razni modeli, od privatizacije pojedinih dijelova specijalne bolnice (npr. prodaja dijela smještajnih kapaciteta/objekata, uz uvjet dodatnih ulaganja u njihovu modernizaciju), preko dokapi-talizacije cijele institucije (uz unaprijed određen gornji limit privatnog kapitala, ali i dogovoren način njegovog korištenja), do različitih oblika javno-privatnog partnerstva na pojedinim dijelovima postojeće imovine Specijalne bolnice.

Pod pretpostavkom ulaska u proces kontrolirane privatizacije Specijalne bol-nice, a osobito kao rezultat njegovog uspješnog odvijanja, za očekivati je da će se stalno postupno povećavati i poduzetnički interes za ulaganje u turističku i drugu uslužnu ponudu grada Varaždinske Toplice. U tom smislu, posebno valja ukazati i na mogućnost ulaska u različite projekte javno-privatnog partnerstva na određenom broju lokaliteta u ingerenciji grada Varaždinske Toplice, pri čemu bi lokalna samouprava sudjelovala kroz osiguranje zemljišta (infrastrukturno opre-manje i sređivanje potrebne projektne dokumentacije), dok bi privatni kapital preuzeo obvezu izgradnje, opremanja i managementa. Na taj će se način, nadalje, kroz proširivanje dubine i širine turističkog proizvoda destinacije, povećavati i njena konkurentnost na turističkom tržištu, a time i kvaliteta života lokalne po-pulacije.

Što se tiče prethodno iznesenog pristupa (kontroliranog) tržišnog restruktu-riranja vlasničke strukture Specijalne bolnice, njegova učinkovita operacionaliza-cija podrazumijeva objektivnu valorizaciju ne samo stanja, već i tržišne privlač-nosti/spremnosti pojedinih dijelova imovine Specijalne bolnice. Ovisno, naime, o kvaliteti pojedinih dijelova imovine Specijalne bolnice, trebalo bi cjelovito sa-gledati primjerenost korištenja različitih modela 'privatizacije', sve u kontekstu maksimiranja učinaka privatizacijskog procesa. Konačno, izabrani 'privatizacijski miks' trebao bi, uz razumijevanje interesa privatnog kapitala, maksimalno podr-žavati proces modernizacije i/ili prilagodbe lječilišno-topličke ponude Varaždin-skih Toplica svjetski relevantnim tržišnim trendovima u zdravstvenom turizmu, a što bi, u konačnici, osiguralo i cjelovito tržišno repozicioniranje destinacije.

S druge strane, cijeli proces vlasničke transformacije Specijalne bolnice va-lja uskladiti s unaprijed definiranim modelom razvoja destinacije Varaždinske

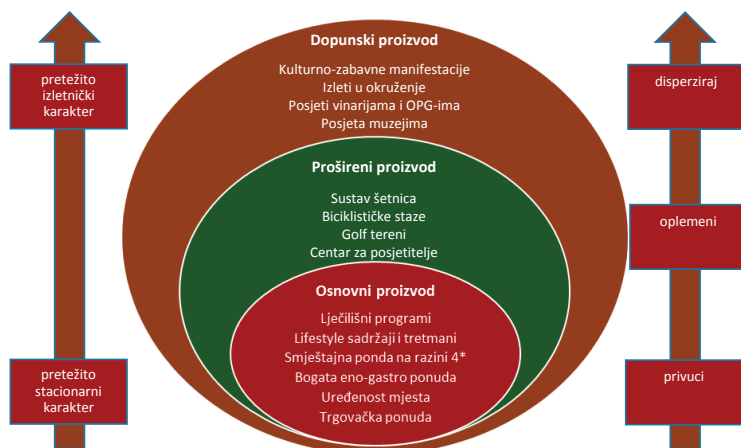
Toplice (vizija). Definiranje svim razvojnim dionicima prihvatljive vizije razvoja destinacije kao suvremene lječilišno-topličke destinacije, zahtijeva suradnju nositelja javne vlasti i drugih relevantnih razvojnih dionika, sukladno načelima tzv. 'community based planning-a' (Jamal i Getz, 2005). Samo će se, naime, na taj način osigurati nužna razina podudarnosti/zajedništva kako u definiranju razvojnih prioriteta, tako i u definiranju pojedinačnih uloga i usuglašavanju interesa. Cijeli taj proces, konačno, podrazumijeva primjereni sustav edukacije ključnih razvojnih dionika, a osobito nositelja izvršne vlasti i poduzetnika kroz dobro osmišljeni sustav programa i/ili modula kojim bi se podigla opća razina razumijevanja razvojnog procesa, ali i razina motiviranosti dionika za operativno uključivanje u realizaciju zacrtane vizije (Kunst, 2011b).

Imajući na umu poželjni proces (djelomične) privatizacije Specijalne bolnice u cilju njezinog pojačanog okretanja zdravstveno-turističkoj potražnji, potrebno je, ukratko, ukazati i na poželjnu sliku razvoja destinacije Varaždinske Toplice. Naime, kad je riječ o sustavu doživljaja/sadržajima ponude koje bi destinacija Varaždinske Toplice trebala osigurati/ponuditi probirljivoj lječilišno-topličkoj potražnji, suvremena svjetska iskustva u razvoju sličnih destinacija ukazuju na potrebu uspostave tri paralelna i međuovisna aspekta, pri čemu posebno valja razlikovati osnovni od proširenog i dopunskog proizvoda (slika 6.).

Osnovni proizvod uključuje osuvremenjene i tržištu prilagođene sadržaje Specijalne bolnice i drugih ponuditelja topličko-lječilišnih usluga, koje valja tematizirati i prilagoditi interesima/očekivanjima različitih korisnika/potrošačkih segmenata.

S druge strane, prošireni proizvod odnosi se na kreiranje ponude niza danas nedostajućih sadržaja rekreativnog karaktera, namijenjenih ponajviše osobama koje boravkom u destinaciji žele dodatno popraviti svoju psihofizičku kondiciju, ali se i dodatno opustiti. Istodobno, riječ je o sadržajima koji će u destinaciju privlačiti i sve veći broj jednodnevnih posjetitelja, a što će dodatno podignuti potražnju za cijelim nizom različitih destinacijskih usluga (hrana i piće, trgovina, iznajmljivanje rekvizita i opreme i sl.).

Konačno, dodatni proizvod odnosi se na potrebu osmišljavanja i komercijalizacije palete proizvoda kulturnog i kreativnog turizma u destinaciji i bližem okruženju, a temeljenih na suvremenoj prezentaciji povijesnih artefakata, manifestacijama (tradicijske vjerske i/ili svjetovne) kao i vjekovnoj kulturi života i rada na ovim prostorima (kušanje vina i lokalno proizvedenih poljoprivrednih proizvoda/prerađevina i sl.).

Slika 6. Koncept razvoja lječilišno-topličkog proizvoda destinacije
Varaždinske Toplice. Izvor: Autori

Polazeći od značajki/kvalitete osnovnog proizvoda, a slijedeći hijerarhijske odnose, prošireni i dopunski proizvod valja postupno, ali učinkovito integrirati u cjeloviti destinacijski proizvod. To će biti moguće ostvariti jedino ako se slijedi logika: (i) privuci turističku potražnju kvalitetom topličko-lječilišnih usluga, (ii) oplemeni inicijalni doživljaj bogatom ponudom lifestyle sadržaja u funkciji aktivnog odmora odnosno (iii) disperziraj interes različitih potrošačkih skupina na atrakcije u širem gravitirajućem okruženju.

Posebno valja istaknuti da će razvoj proširenog i dodatnog proizvoda na području Varaždinskih Toplica, a osobito u njegovom gravitirajućem okruženju, ovisiti ponajviše o intenzitetu suradnje i posvećenosti županijskih kulturnih i turističkih institucija u sferi javnog sektora kao i o raspoloživosti financijskih, organizacijskih i/ili ljudskih resursa. Istodobno, tržišno aktiviranje proizvoda kreativnog turizma ovisit će ponajviše o sustavu poticanja, razini aspiracija, ali i spremnosti na ulazak u poslovni rizik cijelog niza malih, u pravilu, lokalnih poduzetnika.

ZAKLJUČAK

Usprkos dugoj tradiciji u korištenju prirodnih ljekovitih činitelja, međunarodna konkurentnost topličko-lječilišnog proizvoda Varaždinskih Toplica, a time i Varaždinske županije sve je lošija. U tom smislu, rad je ukazao na ključna razvojna ograničenja te predložio mogući način njihovog uklanjanja u funkciji mo-

dernizacije ponude Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice, ali i cjelovitog tržišnog repositioniranja Varaždinskih toplica sukladno trendovima na zdravstveno-turističkom tržištu.

Ipak, a s obzirom na činjenicu da se predloženi model/koncept restrukturiranja i razvoja ne može dogoditi sam od sebe, odnosno da je za njihovo oživotvorenje u praksi potreban aktivni i kreativni angažman različitih interesnih skupina, institucija i/ili pojedinaca, uspješna implementacija preporuka ovog rada ovisit će ponajviše o mjeri u kojoj će dionici turističkog razvoja Županije biti u stanju inicirati promjene, potaknuti suradnju s drugim dionicima turističkog razvoja u sferi privatnog sektora, motivirati lokalno stanovništvo, odnosno osigurati poticajnu investicijsku klimu, transparentnost i međusobno povjerenje svih relevantnih dionika turističkog razvoja.

Drugim riječima, efikasna transformacija Varaždinskih Toplica u suvremenu topličko-lječilišnu destinaciju podrazumijeva efikasnu (djelomičnu) privatizaciju Specijalne bolnice te s njom povezanu postupnu modernizaciju cjelokupne topličko-lječilišne ponude. Da bi to bilo moguće, bit će potrebno uspostaviti jak, stručan i odgovoran projektni tim koji uživa povjerenje svih dionika razvoja te koji čvrsto vjeruje u mogućnost dubokih strukturnih promjena u dosad prevladavajućem načinu promišljanja i upravljanja gospodarskim (turističkim) razvojem. Sve to, i opet, pretpostavlja da svi involvirani dionici turističkog razvoja na regionalnoj i lokalnoj razini moraju stalno imati na umu da bez jakih partnerskih odnosa na svim razinama nije moguće napraviti veći razvojni iskorak.

LITERATURA

1. Azra, (2010). *Županijska razvojna strategija Varaždinske županije 2011.-2013.*
2. BAJO, A., PRIMORAC, M., SOPEK, P. i VUCO, M., (2015), Neto fiskalni položaj županija od 2011. do 2013., *Newsletter*, br. 94, Zagreb: Institut za javne financije.
3. BURNS, P. (2008). Tourism, political discourse and postcolonialism. *Tourism and Hospitality: Planning & Development*, 6(1), 61-73.
4. CALANTONE, R. J., DI BENETTO, C. A., HAKAM, A. i BOJANIC, D. C. (1989). Multiple multinational tourism positioning using correspondence analysis. *Journal of Travel Research*, 28(2), 25-32.
5. CHOI, H. i SIRAKAYA, E. (2006). Sustainable indicators for managing community tourism. *Tourism management*, 27, 1274-1289.
6. DTV Deutscher Tourismusverband e.V. & DHV Deutscher Heilbäderverband e.V. (2005). *Qualitätsstandards für die Prädikatisierung von Kurorten, Erholungsorten und Heilbrunnen*, usklađivanja standarda u 2009., 2010., 2011. (<http://www.deutscher-heilbaederverband.de/Begriffsbestimmungen-12-Aufl-aktu->

- alisiert-2011-PDF-685370.pdf). Strategija razvoja turizma RH do 2020. godine; NN 55/2013.
7. DWYER, L., EDWARDS, D., MISTILIS, N., ROMAN, C., SCOTT, N., & COOPER, C. (2008). *Megatrends underpinning tourism to 2020: analysis of key drivers for change*. CRC for Sustainable Tourism Pty Ltd.
 8. ECHTNER, C. M. i RITCHIE, J. R. B. (2003). The Meaning and Measurement of Destination Image, *The Journal of Tourism Studies*, 14(1), 37-48
 9. ENZ, C. A. (2010). *Hospitality Strategic Management – Concepts and Cases*. New Jersey: John Wiley & Sons.
 10. Institut za turizam (2014). *Aksijski plan razvoja zdravstvenog turizma RH* (prijedlog).
 11. Institut za turizam (2015). *Strategija razvoja turizma Varaždinske županije* (nacrt).
 12. IVANDIĆ, N.; KUNST, I.; TELIŠMAN-KOŠUTA, N.: Planiranje razvoja zdravstveno-turističkih destinacija: Primjer Kvarnera, *Prvih 30... Zavoda za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije*. ČRNJAR, M. (ur.). - Rijeka : Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije, 2015. 417-430.
 13. JAMAL, T.B. & GETZ, D. (1995). Collaboration Theory and Community Tourism Planning. *Annals of Tourism Research*, 22(1), 186-204.
 14. KUNST, I. (2011a). Turizam i prostor – Teorija i praksa održivog razvoja. U: ČORAK, S. (ur.). *Izazovi upravljanja turizmom*. Zagreb: Institut za turizam, str. 87-106.
 15. KUNST, I. (2011b). Upravljanje turističkom destinacijom u Hrvatskoj - ograničenja i mogućnosti. U: ČORAK, S. (ur.). *Izazovi upravljanja turizmom*. Zagreb: Institut za turizam, str. 1-14.
 16. KUŠEN, E. (2005). Zdravstveni turizam, . U: ČORAK, S.; MIKAČIĆ, V. (ur.). *Hrvatski turizam plavo, bijelo, zeleno*. Zagreb: Institut za turizam, str. 215-238.
 17. Ministarstvo kulture: Registar kulturnih dobara.
 18. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode: Upisnik zaštićenih područja.
 19. Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020., NN 116/2012.
 20. SHAMSUL-HAQUE, M. (2007). Theory and practice of public administration in Southeast Asia: traditions, directions and impacts. *International Journal of Public Administration*, 30, 1297-1326.
 21. SMITH, M. & PUCZKO, L. (2009). *Health and Wellness Tourism*, London: Butterworth-Heinemann.
 22. Strategija razvoja turizma RH do 2020. godine (NN 55/2013.)
 23. TELIŠMAN KOŠUTA, N.; GATTI, P.; IVANDIĆ, N. (2005). *Konkurentna sposobnost hrvatskog turizma : konkurentna pozicija zdravstvenog turizma*. Zagreb: Institut za turizam.

SAŽETAK

ZDRAVSTVENI TURIZAM U KONTEKSTU TURISTIČKOG RAZVOJA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

Usprkos dugogodišnjoj lječilišnoj tradiciji, kvaliteti/izdašnosti prirodnog ljekovitog činitelja u Varaždinskim Toplicama te izrazitom rastu potražnje za zdravstvenim turizmom u globalnim razmjerima, Varaždinska županija još uvijek nije dovoljno međunarodno prepoznata po svom zdravstveno-turističkom proizvodu. Naime, ponajviše zbog dugogodišnjeg neulaganja kako u objekte zdravstveno-turističke ponude Varaždinskih Toplica, tako i u gradsku javnu/komunalnu infrastrukturu, Varaždinske Toplice danas ostavljaju dojam 'umornog', nedovoljno uređenog i neprofiliranog topličkog mjesta orijentiranog ponajviše na pružanje lječilišnih usluga samo osobama koje si ne mogu priuštiti nešto bolje. Prepoznajući razvojni potencijal zdravstvenog turizma na globalnoj razini, ovaj rad ukazuje na potrebu cjelovitog restrukturiranja zdravstveno-turističkog proizvoda Varaždinskih Toplica te, sukladno svjetskim trendovima i dobroj praksi, predlaže cjeloviti koncept/model razvoja zdravstvenog turizma Varaždinske županije.

Ključne riječi: zdravstveni turizam; Varaždinska županija; model razvoja.

SUMMARY

HEALTH TOURISM IN THE CONTEXT OF TOURISM DEVELOPMENT OF VARAŽDIN COUNTY

Despite its long tradition as a health resort, the quality/abundance of thermo-mineral water in Varaždinske Toplice, and the increasing demand for health tourism on a global scale, Varaždin County is still not sufficiently internationally recognized for its health-tourism product. Namely, mostly due to the overall lack of investment not only in the health and accommodation facilities, but in the overall communal infrastructure in previous years, Varaždinske Toplice, today, give the impression of a 'tired', and insufficiently cared for spa destination oriented primarily on providing health services to people who cannot afford anything better. Recognizing the growth potential of health tourism worldwide, this work highlights the need for a thorough market restructuring of the health tourism product of Varaždinske Toplice. Further, in accordance with international trends and good practice is spa tourism product development, the authors propose an integrated concept/model for health tourism development for the whole Varaždin county.

Key Words: health tourism; Varaždin County; development model.